

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПОРТУГАЛІЇ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Людмила Работягова,
*завідувач сектора патентного права НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України*

У статті розглянута систематизація законодавства Португалії у сфері інтелектуальної власності. Найбільше увага приділена систематизації сфери промислової власності як окремого комплексного нормативно-правового акта — Кодексу промислової власності, що містить п'ять книг. Детально проаналізовано структуру та зміст книг, які регулюють правову охорону винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок, нагород, фірмових найменувань і емблем, найменувань походження та географічних зазначень, топографій напівпровідникових продуктів, а також книг, присвячених загальним питанням адміністративних процедур, пов'язаних з набуттям прав на об'єкти промислової власності та їхнім захистом.

Ключові слова: інтелектуальна власність, законодавство Португалії

Зважаючи на те, що питання про необхідність кодифікації інтелектуальної власності в Україні обговорюється в наукових колах і з метою проаналізувати досвід зарубіжних країн у цій сфері, який може бути корисним для України, було проведено дослідження систематизації інтелектуальної власності в Португалії.

У Португалії сфера інтелектуальної власності має конституційно-правову регламентацію [1]. Так, у розділі 1 «Особисті права, свободи і гарантії» Конституції Португалії в п. 1 ст. 42 проголошується право і свобода творчої діяльності: «інтелектуальна, художня і науково творчість є вільною». При цьому п. 2 цієї статті роз'яснюється, що «ця свобода передбачає права на винахід, виробництво та поширення наукового, літературного чи художнього твору, зокрема й захист законом авторських прав».

У розділі 3 «Права і обов'язки в області культури» Конституції Португалії в ст. 73 закріплений обов'язок держави заохочувати та стимулювати

творчу діяльність: «Наукова творчість і відкриття, а також технологічні інновації стимулюються й підтримуються державою таким чином, щоби забезпечити відповідну свободу й автономію, зростання конкурентоздатності і взаємодію між науковими установами і підприємствами».

Цивільний кодекс Португалії [2], який був затверджений 25.11.1966 року і набув чинності 01.06.1967 року, складається з п'яти книг:

1. Загальна;
2. Зобов'язальне право;
3. Право власності;
4. Сімейне право;
5. Спадкове право.

Однак Цивільний кодекс Португалії не містить положень, які стосуються права інтелектуальної власності. Так третя книга Цивільного кодексу Португалії присвячена тільки праву власності й іншим речовим правам, зокрема: належності речей (рухомого та нерухомого майна, матеріальних благ) учасникам цивільних відносин; способам передання прав, майновому обороту.

Сфера інтелектуальної власності в Португалії регулюється Кодексом про авторське право і суміжні права [3], затвердженим Декретом-законом від 14.03.1985 року № 63/85 (зі змінами) і Кодексом промислової власності (*Codigo da Propriedade Industrial*) [4], затвердженим Декретом-законом від 05.03.2003 року № 36/2003 (зі змінами, внесеними у 2007 і 2008 роках).

Розглянемо як розвивалось законодавство Португалії в сфері інтелектуальної власності. Перший закон, який стосувався промислової власності, був прийнятий 16.01.1837 року. Цим законом охоронялися тільки винаходи, потім 04.06.1883 року набув чинності закон, яким надавалася правова охорона торговельним маркам.

Перший Кодекс промислової власності Португалії був прийнятий у 1940 році. Більш ніж 50 років потому його було переглянуто й нова редакція Кодексу була затверджена Декретом-законом від 24.01.1995 року № 16/95.

Проте зміни в політиці Європейського Співтовариства у сфері правового регулювання інтелектуальної власності, а також швидкий розвиток техніки зумовили необхідність докорінної переробки і цієї редакції Кодексу. Після 5 років роботи комісії, створеної Парламентом, у 2003 році з'явилась нова редакція Кодексу промислової власності Португалії, котра була затверджена Декретом-законом від 05.03.2003 року № 36/2003 (далі — Кодекс).

Нова редакція Кодексу змінила попередній Кодекс промислової власності, передусім, за рахунок імплементації в національне законодавство правових інструментів ЄС, зокрема;

- Директиви Європейського парламенту та Ради ЄС про правову охорону біотехнологічних винаходів від 06.07.1998 року № 98/44/ЄС [5];
- Директиви Європейського парламенту та Ради ЄС про правову охорону промислових зразків від 13.10.1998 року № 98/71/ЄС [6].

- Регламенту Ради ЄС про запровадження додаткового охоронного сертифіката щодо медичних продуктів від 18.06.1992 року № 1768/92 [7];
- Регламенту Ради ЄС про запровадження додаткового охоронного сертифіката на засоби захисту рослин від 23.07.1996 року № 1610/96 [8].

Крім цього, прийнятою редакцією Кодексу регулюється правова охорона топографій напівпровідникових продуктів, до цього часу вона регламентувалася Законом від 30.06.1989 року № 16/89.

Кодекс адаптований до всіх міжнародних угод, ратифікованих Парламентом Португалії, адміністрування яких здійснює Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). З огляду на те, що Португалія в 1996 році набула членства в Світовій організації торгівлі (СОТ), Кодекс гармонізовано з положеннями Угоди TRIPS, що діє під егідою цієї організації. Під час роботи над новою редакцією Кодексу законодавцями було виправлено очевидні помилки й усунуто недоліки, наявні в попередньому Кодексі 1995 року.

На відміну від Кодексу промислової власності Італії, в Кодексі промислової власності Португалії відсутня глава, присвячена діяльності Національного інституту промислової власності Португалії (*Instituto Nacional de Propriedade Industrial — INPI*), який був створений в 1976 році в результаті реформування Бюро промислової власності.

Натепер цей Інститут, наділений статусом юридичної особи з адміністративною і фінансовою самостійністю, здійснює свою діяльність у сфері промислової власності під керівництвом міністра юстиції. Інститут відповідає за реалізацію національного законодавства, зокрема й Кодексу промислової власності, який містить ключові положення правової охорони промислової власності в Португалії.

Діяльність Інституту спрямована на:

- охорону прав промислової власності в Португалії та поза її межами;
- співпрацю з міжнародними організаціями, членом яких є Португалія;
- поширення науково-технічної інформації про промислову власність;
- сприяння використанню промислової власності для зміцнення інноваційного потенціалу та конкурентоздатності країни;
- розвиток добросовісної конкуренції і боротьбі з контрафактною продукцією [9].

За своєю структурою *Кодекс — це закон, у якому об'єднані норми, що регулюють правову охорону винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок, нагород, фірмових найменувань та емблем, найменувань походження та географічних зазначень, топографій напівпровідникових продуктів. Окремі книги Кодексу присвячені загальним питанням адміністративних процедур, пов'язаних з набуттям прав на об'єкти промислової власності, а також захисту набутих прав.*

Усупереч положенням Паризької конвенції про охорону промислової власності в Кодексі до об'єктів промислової власності віднесено топографії напівпровідникових продуктів, тому більш правильним для цього Кодексу є назва «Кодекс інтелектуальної власності». Однак для здійснення аналізу цього нормативно-правового акта, ми будемо використовувати терміни за оригінальним текстом.

Кодекс містить 358 статей, які об'єднані в п'ять книг:

Книга I. Загальна частина (статті 1–50);

Книга II. Правові системи промислової власності (статті 51–315),

Книга III. Захист прав (статті 316–345);

Книга IV. Збори (статті 346–354);

Книга V. Бюлетень промислової власності (статті 355–358).

Книга I складається з п'яти глав, які містять найбільш загальні положення, а також адміністративно-процесуальні дії, що стосуються всіх об'єктів права промислової власності, зокрема:

- подання заявок;
- встановлення пріоритету;
- подання заперечень проти видачі охоронного документа;
- відмови в набутті прав;
- виправлення несуттєвих помилок;
- передання прав і ліцензування;
- визнання охоронних документів недійсними,
- судового й арбітражного розгляду апеляцій.

Стаття 1 Кодексу визначає соціальне значення промислової власності: «Промислова власність має соціальну функцію забезпечення справедливої конкуренції шляхом надання приватного права, а також для запобігання недобросовісній конкуренції». При цьому, згідно зі ст. 2 Кодексу, сфера промислової власності охоплює не тільки промисловість і торгівлю у прямому значенні слова, але також рибальство, сільське та лісове господарство, скотарство, видобувну промисловість і всі продукти природного й промислового походження та послуги.

В Кодексі встановлюється національний режим для всіх заявників із країн Паризького Союзу та країн-учасниць СОТ (ст. 3), тобто вони мають всі права щодо промислової власності як фізичні чи юридичні особи, що мають португальське громадянство або здійснюють свою діяльність на території Португалії. Положення щодо права пріоритету, поділу заявки відповідають ст. 4А Паризької конвенції про охорону прав промислової власності.

Аналіз інших положень Книги I дає підстави до висновку, що Кодекс містить низку загальних положень, які об'єднують розрізнені режими правової охорони об'єктів промислової власності в єдину систему.

Книга II Кодексу поділена на вісім розділів, кожний з яких присвячений певному об'єкту права промислової власності: винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам, торговельним маркам, нагородам, фірмовим найменуванням і емблемам, найменуванням походження та географічним зазначенням, топографіям напівпродюкованих продуктів.

Кожен з восьми розділів містить глави, що стосуються:

- визначення об'єкта права;
- умов надання правової охорони;
- процедури набуття прав;
- умов використання прав, вичерпання прав, примусового ліцензування;
- визнання недійсним охоронного документа.

З огляду на те, що Португалія приєдналась 24.11.1992 року до Договору про патентне співробітництво а також є Учасницею Європейської патентної конвенції, глава «Процедури патентування» розділу II «Винаходи» поділена на три підглави: перша стосується отримання національного патенту; друга — подання європейської патентної заявки; третя — міжнародної заявки відповідно до Договору про патентну кооперацію (РСТ).

Глави «Процедури реєстрації» для розділів, пов'язаних з правовою охороною торговельних марок, найменувань походження та географічних зазначень також мають підглави, що регламентують набуття прав на ці об'єкти за національною процедурою та відповідно до міжнародних угод. Так, для торговельних марок це підглави, що стосуються міжнародної реєстрації відповідно до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків і Протоколу до цієї угоди та Торговельної марки Співтовариства. Для найменувань походження — підглава, що регламентує міжнародну реєстрацію найменувань походження відповідно до Лісабонської угоди про охорону найменувань місць походження та їхньої міжнародної реєстрації.

В Книзі II Кодексу привертають увагу ті положення, котрі відрізняються від положень українського законодавства у сфері правової охорони промислової власності. По-перше, це стосується правової охорони промислових зразків. Так, згідно з ст. 200 Кодексу будь-який зареєстрований промисловий зразок або модель охороняється авторським правом з моменту їх створення в об'єктивній формі. В Україні промисловий зразок охороняється Цивільним кодексом України та спеціальним Законом України «Про охорону прав на промислові зразки» як об'єкт промислової власності. Авторсько-правова охорона промислових зразків українським законодавством не передбачена.

По-друге, Кодексом регламентується правова охорона таких позначень, як нагороди, емблеми, логотипи. За українським законодавством власне нагороди і емблеми не охороняються. Ці об'єкти охороняються як торговельні марки відповідно до Цивільного кодексу України та Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Логотипам в Україні також надається правова охорона як торговельним маркам (словесним).

Процедура надання примусової ліцензії детально регламентована в ст. 107–112 Книги II Кодексу, а саме: визначено види примусових ліцензій; обставини, за яких вони видаються; подання клопотання до Національного інституту промислової власності Португалії. Так, примусові ліцензії надаються, якщо винахід не використовується, на винахід, який неможливо використовувати без іншого винаходу, а домовленості щодо ліцензії на нього не було досягнуто, а також для забезпечення суспільних інтересів. Про надання примусової ліцензії чи відмову в її наданні публікується сповіщення в «Бюлетені промислової власності».

Особливу увагу привертає Книга III, яка присвячена захисту прав промислової власності. Розділ I «Загальні

положення» цієї книги, зокрема, містить статті, якими визначається поняття «нерозкрита інформація», регламентується захист прав промислової власності митними органами. Поняття «нерозкрита інформація» надається відповідно до ст. 39 Угоди TRIPS.

Розділ II «Адміністративні та кримінальні правопорушення» Кодексу містить статті, в яких охарактеризовано дії, що кваліфікуються як адміністративні чи кримінальні правопорушення. Так, зокрема, до кримінальних правопорушень віднесено: порушення виключних прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок або топологію напівпровідникових виробів; підробку, імітацію або незаконне використання торговельної марки; порушення прав і незаконне використання найменувань походження та географічних зазначень. На відміну від українського законодавства, кримінальними порушеннями є недобросовісне набуття прав на об'єкти промислової власності, реєстрація об'єкта, котрого не існує, чи з утаюванням істини, а також зловживання правом на реєстрацію.

Статті 317 і 331 Книги III Кодексу присвячені недобросовісній конкуренції. Так, у ст. 317 визначається поняття «недобросовісна конкуренція», характеризуються дії, що є актами недобросовісної конкуренції, в ст. 331 регламентується адміністративна відповідальність за недобросовісну конкуренцію.

Адміністративна відповідальність застосовується як за протиправне використання нагород, порушення права на фірмове найменування, емблеми, логотип, так і за неналежне використання фірмового найменування, емблеми чи логотипа.

При цьому відповідно до ст. 320 Кодексу положення іншого закону (Декрету-закону від 20 січня № 28/84) щодо кримінальної відповідальності та адміністративних правопорушень юридичних осіб застосовуються субси-

діарно щоразу, якщо зазначені положення не суперечать Кодексу.

У Розділі III Кодексу охарактеризовано засоби та процедури для забезпечення дотримання прав промислової власності, адміністративний і кримінальний порядок захисту прав промислової власності. Положення цього розділу гармонізовано з Директивою Європейського парламенту та Ради ЄС про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності від 29.04.2004 року № 2004/48/ЄС [10]. Варто зазначити, що відповідно до цієї Директиви термін «права інтелектуальної власності» охоплює права промислової власності.

Насамперед це стосується заходів з забезпечення доказів і застережних заходів, права на інформацію для судових органів, заходів, які впливають з рішення справи по суті, опублікування судових рішень.

Необхідно зазначити, що ст. 338-Р Кодексу передбачається субсидіарне застосування Цивільного процесуального кодексу Португалії, якщо деякі процедурні питання не врегульовано в цьому Розділі Кодексу.

Книга IV Кодексу містить положення, що стосуються визначення зборів; порядку, форм і строків сплати платежів; пільг, які надаються заявникам; повернення зборів.

Книга V Кодексу присвячена «Бюлетеню промислової власності», що є офіційним джерелом інформації про права промислової власності в Португалії та видається Національним інститутом промислової власності.

З моменту прийняття Кодекс промислової власності Португалії неодноразово переглядався. Найбільш суттєві зміни до нього були внесені Декретом-законом від 25.06.2008 року № 143/2008.

Підсумовуючи вищевикладене можна дійти висновку, що, з погляду юридичної науки, Кодекс промислової власності Португалії є комплексним нормативно-правовим актом і містить

норми цивільної, адміністративної та кримінальної галузей права, що пов'язані з регулюванням відносин у сфері інтелектуальної власності.

Сфера промислової власності в Португалії регулюється на двох рівнях: перший — це Кодекс промислової власності; другий — спеціальні закони та відомчі нормативно-правові акти, що детально регламентують положення, наведені в Кодексі. Це, передусім, стосується адміністративно-правового регулювання процедур набуття прав на об'єкти промислової власності. Зокрема, таким актом є, Нормативні вимоги до документів за-

явок на набуття прав промислової власності, які введені в дію Указом Президента від 19.09.2008 року № 24743/2008 [11]. Потрібно також зазначити, що досвід систематизації законодавства Португалії у сфері промислової власності у формі окремого акта може бути корисним для України. ♦

Список використаних джерел

1. Конституции государств Европейского Союза / под общ. ред. Л. А. Окунькова. — М. : Инфра-Норма, 2004. — С. 413, 572.
2. Código Civil Portugals. Actualizado atii a Lei n.e 61/2008, de 31 de ouvubro [[Recurso eletrônico]. — Modo de acesso : <http://www.porto gal.com/CodigoCivil. html>.
3. Código do Direito de Autor e Direitos Conexos (aprovado pelo Decreto-Lei n. 63/85, de 14 de Março, e alterado pelas Leis n. s 45/85, de 17 de Setembro, e 114/91, de 3 de Setembro, e Decretos-Leis n.s 332/97 e 334/97, ambos de 27 de Novembro, pela Lei n. 50/2004, de 24 de Agosto e pela Lei n. 24/2006 de 30 de Junho) [Recurso eletrônico]. — Modo de acesso: <http://www.spautores.pt/document/CodigodoDireitodeAutorCDADC.doc>.
4. Código da Propriedade Industrial (aprovado pelo Decreto — Lei, n. 36/2003, de 5 de Março, e alterado pelos Decretos — Leis, n. s 318/2007, de 26 de Setembro, n 360/2007, 2 de Novembro, 143/2008, de 25 de Julho, e pela Lei n. 16/2008, de 1 de Abril). — Abril 2009, Edicao: Instituto Nacional de Propriedade Industrial [Recurso eletrônico]. — Modo de acesso : <http://www.marcaspatentes.pt/index.php?section=30>.
5. Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions. [Electronic resource]. — OJ L 213.-30.07.1998. — P. 13–21. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:213:0013:0021:EN:PDF>.
6. Directive 98/71/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 on the legal protection of designs.[Electronic resource]. — OJ L 289, 28,10.94. — P. 28–37. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998L0071:EN:HTML>
7. Council Regulation (EEC) № 1768/92 of 18 June 1992 concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products. — OJ L 182. -02.07.1992. — P. 1–5. [Electronic resource]. — Access mode :<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1992:182:0001:0005:EN:PDF>.
8. Council Regulation (EC) No 1610/96 of 23 July 1996 concerning the creation of a supplementary protection certificate for plant protection products[Electronic resource]. — OJ L 198, 8.8.1996. — P. 30–35. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996R1610:EN:HTML>.

9. O INPI — Apresentação [Recurso eletrônico]. — Modo de acesso: <http://www.marcaspatentes.pt/index.php?section=55>
10. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights [Electronic resource]. — OJ L 157, 30.4.2004. — P. 45–86. — Access mode : <http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:157:0045:0086:EN:PDF>.
11. Regulamentação dos requisitos formais dos requerimentos e dos documentos de instrução dos pedidos de concessão de direitos de propriedade industrial / Despacho n.º 24743/2008, de 3 de Outubro [Recurso eletrônico]. — Modo de acesso : http://www.portugalglobal.pt/PT/InvestirPortugal/GuiadoInvestidor/IndiceLegislacao/Paginas/Despacho_247432008.aspx.

Надійшла до редакції 26.05.2014 року

Работягова Л. Систематизация законодательства Португалии в сфере интеллектуальной собственности. Рассмотрена систематизация законодательства Португалии в сфере интеллектуальной собственности. Основное внимание уделено систематизации промышленной собственности в виде отдельного нормативно-правового акта — Кодекса промышленной собственности, состоящего из пяти книг. Подробно проанализирована структура и содержание книг, которыми регулируется правовая охрана изобретений, полезных моделей, промышленных образцов, товарных знаков, наград, фирменных наименований и эмблем, наименований происхождения и географических указаний, топологии полупроводниковых продуктов, а также книг, посвященных общим вопросам административных процедур, связанных с приобретением прав на объекты промышленной собственности и их защитой.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, законодательство Португалии

Rabotiagova L. Systematization of the legislation of intellectual property rights in Portugal. The article describes the systematization of the legislation of intellectual property in Portugal, which has a constitutional and legal regulation. The country has the Code of Copyright and Related Rights (approved by Law No. 45/85 of September 17, 1985) and the Industrial Property Code (approved by Decree-Law 36/2003 of 5 March, 2003).

Industrial Property Code contains 358 articles combined into five books: Title I «General part» (Art. 1–50); Title II «Industrial property law» (Art. 51–315), Title III «Infringements» (Art. 316–345); Title IV «Fees» (Art. 346–354); Title V «Industrial Property Bulletin» (Art. 355–358).

It is analysed in detail the structure and content of the books that regulate the legal protection of inventions, utility models, topography of semiconductor products, designs or models, trademarks, awards, trade name and insignia, logotypes, appellations of origin and geographic indications and books dealing with general issues of administrative procedures related to obtaining rights to industrial property and their protection.

It was concluded that the Industrial Property Code is a complex legal act containing norms of civil, administrative and criminal areas of law that are associated with the sphere of intellectual property. The industrial property is regulated at two levels: the first — the Industrial Property Code; the second — special Laws and departmental Rules, which regulate in detail the provisions contained in the Code. This primarily refers to the administrative and legal regulation procedures for acquiring rights to industrial property.

Key words: intellectual property, legislation of Portugal